
KRÓNIKA

ÍRÓSZÖVETSÉGI KÖZGYŰLÉS HERCEG NOVIBAN. — Ha az 1975-ben megtartott írókongresszus az írók egységes nézeteiről maradt emlékezetes, akkor a jugoszláv írók mostani közgyűlését az íróegyesületi küldöttségek nézeteinek egysége, illetve a nézetek egyeztetésében tanúsított magatartása teszi azzá. Ezzel a megállapítással kezdi a belgrádi *Politika* összefoglalóját az október 31-én Herceg Noviban megtartott írószövetségi közgyűlésről. Hasonlóan látták a közgyűlést a többi lapok újságírói is, megállapítva, hogy a közgyűlés sikerét elsősorban abban kell látni, hogy számos kérdést vetett fel, többek között olyanokat is, amelyekről eddig nem beszélgettünk eleget. Major Nándor író, a JKSZ KB Elnökségének végrehajtó titkára (amelynek részletesebb ismertetésére még visszatérünk) a Kommunista Szövetség és a művészeti-tudományos alkotómunka viszonyáról szóló nagy érdeklődést keltett referátumában, de napirenden szerepeltek az író—kiadó viszonyból származó kérdések is, az írói alkotómunka értékelésének kérdése, a nemzetközi kapcsolatok stb.

Az írószövetség tagjai egyetértettek abban, hogy megvannak az előfeltételek ahhoz, hogy az írók munkájuk társításával öngazgatási jogokat is élvezzenek. Tehát ha az író kéziratot ad le kiadónak, színháznak, tévének, filmgyárnak stb., a kézirat elfogadásának pillanatától minden olyan jogot is élveznie kell, amilyenekkel a társultmunka-alapszervezetben dolgo-

zók rendelkeznek. A közgyűlésen szó volt a tiszteletdíjakról is, de ezúttal nem a szerzői ív értékéről, értékeléséről, hanem arról beszélgettek, hogyan lehetne a tiszteletdíj egy részét az írói alkotómunka serkentésére fordítani. Abban máris egyetértettek, hogy olyan esetekben, amikor a jogörököszt már nem illeti az elhunyt író tiszteletdíja, a szerzői díjat egy közös alapba helyeznék. A fordítások terén elért köztársaságok közötti együttműködést elégtelennek minősítette a közgyűlés, de példaképp említették Vajdaságot, ahol már mintegy tíz kötetben jelentették meg a macedón irodalom legjelentősebb műveit szerbhorvát nyelven, és folyamatban van a szlovén irodalom harminc kötetben való bemutatása is. A jugoszláv nemzetiségek irodalmának tolmácsolásában is Vajdaságnak vannak számottevőbb eredményei. Nemzetközi téren sem kicélgítő a jugoszláv irodalmakat prezentáló művek száma, de ugyanakkor a jugoszláv kiadóknak is vannak adóságaik más, elsősorban a szomszédos irodalmakkal szemben.

Major Nándor a Jugoszláv Írószövetség Herceg Novi-i közgyűlésén elhangzott beszédéből idézzük az alábbiakat:

— Ideje rámutatni arra, hogy mindenképpen mielőbb le kell küzdeni az immitt-amott még megtalálható restriktív tolmácsolását a Jugoszláv Kommunista Szövetség programjában kifejtett álláspontoknak arról, hogy a Kommunista Szövetségnek nem kell véleményt nyilvánítania a tudomá-

nyos és művészeti irányzatokról, iskolákról és stílusokról. Ugyancsak alkotó módon, nem pedig semleges hozzáállással kell kezelni azt, ami a művészi alkotással kapcsolatban, megfelelő módon, abból a híres program-megfogalmazásból ered, hogy „a tudomány önmaga bírja”.

— Természetesen nekünk a jövőben is következetesen kell küzdenünk az említett programtörekvések életre keltéséért, mert ezek a Kommunista Szövetség lényegei és tartós irányelvei. Nem nyugodhatunk bele azonban az említett törekvések ilyen tolmácsolásába, mert a gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a Kommunista Szövetség elszigetelődik a művészeti alkotótevékenységben előforduló mindennapi kérdések megoldásában való részvételtől, s nem nyugodhatunk bele abba sem, hogy a Kommunista Szövetséget c. téren, a fenti törekvésekre hivatkozva, a periferikus kérdések felé társítsák... Ha elmarad a Kommunista Szövetségnek a művészeti alkotótevékenység mindennapi kérdéseivel való állandó foglalkozása, ha a Kommunista Szövetség nem szorgalmazza rendszeresen az általános elveknek a reális meglévő viszonyokká való átváltoztatását, akkor időnkénti tevékenysége olyan formában fog megnyilvánulni, amelyet saját programja szerint egyáltalán nem kíván: utasító irányítás (igaz, nem részletes, hanem általánosított) és döntőbíráskodás formájában (ha a többi mechanizmus felmondja a szolgálatot).

— A Kommunista Szövetségnek még erőteljesebben kell harcolni törekvéseinek életre keltéséért, az alkotótevékenységhez szükséges jobb feltételek megteremtéséért, nem pedig azért, hogy a „megbízható” művészek kedvezőbb helyzetbe kerüljenek, olyan állami művészekké váljanak, akik a művészetet alárendelik a napi politi-

ka szükségleteinek, és versenyeznek ezért, hogy a művészetet az apológia eszközzé változtassák. A Kommunista Szövetségnek küzdeni kell az igazi értékek nem általános, hanem konkrét elismeréséért; az összes alkotó egyenjogú társadalmi helyzetéért; azért, hogy az alkotótevékenységet a gyakorlatban is társadalmi ügynek tekintsük, nem pedig az egyének magánügyének.

— Sajátos misztifikálást rejteget magában a művészeti alkotótevékenységben megnyilvánuló nihilizmus is, amely ellen, a közgyűlés mai ülésére előkészített anyag állítása szerint küzdenek szervezetükben az írók. Ugyanilyen mértékben kell küzdeniük a mindenféle dogmatizmus ellen, és nemcsak a baloldali szektás dogmatizmus ellen, hanem az összes irodalmi irányzatban, kezdve a realizmustól a szürrealizmusig, megnyilvánuló túlhaladott és elavult elvek görcsös megtartásának kísérlete ellen, de a dogmatizmus azon formája ellen is, amelyekkel az új irodalmi irányzatokban találkozunk, amikor egyes elveket véleményyt nem tűrő merev dogmákként követelnek meg.

— Az elmondottaknak arra kell szolgálniuk, hogy öngazgatású közösségünk hagyományainak szellemében, azon közösség hagyományainak szellemében, amely a legkitárultabbak közé tartozik a világ összes kulturális vívmányai előtt, nemcsak azért, hogy megismerkedjen velük, hanem azért is, hogy elfogadja őket és ezáltal gazdagodjon, bővüljön a kulturális alkotótevékenység szabadsága. A művelődési alkotótevékenység szabadságát, természetesen, nem ragadhatjuk ki a munka felszabadításáért vívott harc egész folyamatából, nem lehet a csupán valamiféle előkelő művészeti csoport célját szolgáló elszigetelt szabadság, olyan csoportra gondolva,

amely a szó negatív értelmében nálunk alig létezik. Az alkotószabadság voltaképpen metafizikai megteremtésének bármilyen kísérlete környékénül összeütközésbe kerül a szocialista öngazgatás fejlesztési törekvéseivel, és az igazi alkotószabadsággal való visszaéléshez vezetne.

— Különösen súlyos az alkotószabadsággal való olyan visszaélés, amely a nacionalizmusból fakad, abból, hogy túlbecsüljük saját népünknek és kultúránknak az általános előrehaladás-hoz való hozzájárulását, és lebecsüljük mások harcát, kulturális kincseit és alkotásait, mégpedig saját népünk, a történelem során „elhivatott” nép állítólagos tragikus újtáról alkotott romantikus elképzelésekből eredően, úgy értelmezve, hogy a más népek történelmében és életében mindig, minden elragadó volt, tehát mindezt azzal az óhajjal, hogy a saját népünk kultúráját a mások kultúrái fölé helyezzük. Az ilyen jelenségek közvetlen támadást jelentenek nemzetünk és nemzetiségeink testvérisége és egysége, forradalmunk legnagyobb vívmánya ellen. Pedig az idén is jelentek meg nacionalizmustól terhes irodalmi alkotások. Íróink erőlesen elítélik a nacionalizmust, és mindig kiveszik részüket e káros jelenség elleni harcból.

KÖZÖSSÉGI SZELLEM ÉS NEMZETI SAJÁTOSÁGOK. A legfiatalabb jugoszláv egyetemek közé tartozó maribori és Banja Luka-i kezdeményezte annak az országos tanácskozásnak a megszervezését, amely a nemzeti kérdés jugoszláv gyakorlatával és elméletével, illetve Edvard Kardelj munkásságával volt hivatott foglalkozni. Éves előkészületek után november 5-én és 6-án került sor a nagy érdeklődést kiváltó tanácskozásra, a Banja Luka-i művelődési otthon nagytermében. Az ország minden ré-

szébből jelentkeztek teoretikusaink; összesen harminckilencen jelentették be dolgozatukat.

A tanácskozás hangvételét alapvető módon határozta meg Cvijetin Mijatović megnyitó beszéde, de nemcsak azért, mert a vizsgált terület úgyszólván valamennyi összetevőjét megemlíttette, hanem azért is, mert a kardelji életműre építve valóban útmutató elhivatottsággal szólt a nemzeti kérdés jugoszláv gyakorlatának és elméletének időszéri kérdéseiről.

A kérdéskör időszériiségéhez nem férhet kétség, hiszen a szocialista forradalom marxista elméletében a nemzeti kérdés a múltban is, napjainkban is kiemelkedő helyet foglal el. Ismeretes, hogy a munkásmozgalom történetében különböző nézetek alakultak ki mind a nemzeti kérdés jellegét, mind pedig a megoldásához való viszonyulás milyenségét illetően. Korunk azonban meggyőző módon igazolta Leninnek azt a tételét, hogy a nemzeti kérdésnek alapvető módon be kell épülnie a szocialista átalakulás valamennyi megnyilvánulásába. Ugyanakkor a nemzeti kérdés megoldása szükségszerű előfeltétele az osztályszabadság és az összemű egyenjogúság kivívásának. A nemzeti szabadság megkövetelése éppen nálunk, a jugoszláv szocialista forradalom keretében jutott kifejezésre, mint a forradalmi kérdések egyik legfontosabb összetevője, mint a forradalmi törekvések sikerének záloga.

A Jugoszláv Kommunista Párt, illetve a Jugoszláv Kommunista Szövetség történelmi érdeme — hangsúlyozta Cvijetin Mijatović elvtárs —, hogy noha ellentmondásos és súlyos harcok árán, de rájött a nemzeti kérdés osztálylényegére és forradalmi tartalmára, illetve hogy a régi Jugoszláviában, „a népek börtönében”, felfigyelt a több nemzetiségű közösség